

گزارش سومین همایش دو سالانه اقتصاد اسلامی

سومین همایش دو سالانه اقتصاد اسلامی با عنوان «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران» با مشارکت ۳۶ مؤسسه آموزشی و پژوهشی عالی دانشگاهی و حوزوی و با حضور صاحب نظران و محققان دانشگاهی و حوزوی در روزهای ۳ و ۴ دیماه سال جاری در دانشگاه تربیت مدرس برگزار شد. تا واپسین مهلت ارسال مقالات برای دبیرخانه، در مجموع ۷۲ مقاله و خلاصه به دبیرخانه رسید که به وسیله کمیته علمی همایش، ۲۴ مقاله پس از اصلاحات لازم، بیشترین امتیاز را برای چاپ در مجموعه مقالات کسب کردند. کمیته علمی همایش، ۱۶ مقاله از مجموعه مقالاتی را که عناوین آنها در چارچوب محورهای همایش بود، برای ارائه برگزیدند. این مقالات طی دو روز همایش و در قالب ۵ نشست ارائه شدند.

در پایان از نویسندگان مقالات، طی مراسمی قدردانی شد.

گزارش کوتاهی از مقالات ارائه شده در همایش:

۱. مبانی حقوقی امنیت و آزادی اقتصادی در مدینه النبی و در ایران نوشته دکتر علی صادقی تهرانی

این مقاله، با ضروری دانستن، امنیت و آزادی اقتصادی در فرایند توسعه به مطالعه تطبیقی مبانی حقوقی امنیت و آزادی اقتصادی در مدینه النبی و ایران می پردازد.

۲. سنجش درجه انطباق رفتارهای اقتصادی مردم ایران با نظریه رفتارهای اقتصادی اسلامی
دکتر مرتضی عزتی

این مقاله به بررسی درجه انطباق رفتارهای اقتصادی مردم ایران با نظریه رفتارهای اقتصادی مسلمان می پردازد. برای این منظور، ضمن اشاره نظری به رفتارهای اقتصادی اسلامی با استفاده از یک نمونه ۶۵۰ خانواری از خانوارهایی که سرپرست آنها در محدوده مرکزی شهر تهران دارای شغل آزاد است، درجه انطباق رفتارهای اقتصادی ایشان را با نظریه اقتصاد اسلامی اندازه گیری می کند.

۳. نظریه توزیع اسلامی ثروت و درآمد و عملکرد اقتصاد ایران دکتر حسین عیوضلو - محمد شوال پور

بررسی ساختار توزیع ثروت و درآمد در اقتصاد اسلامی، موضوع بررسی این مقاله است و نویسندگان آن بر اساس چارچوبی که از شریعت و فقه اسلامی استنباط کرده‌اند، به معرفی نظریه توزیع ثروت و درآمد در اقتصاد اسلامی پرداخته و امکان ایجاد توزیع عادلانه توأم با نظام بازار و چرخش آزاد اطلاعات و شکل‌گیری قیمت‌های عادلانه را مورد توجه قرار داده‌اند.

۴. عدالت و آزادی؛ سرچشمه‌های رفاه، همدلی و بالندگی دکتر فرشاد مؤمنی

این مقاله، ضمن اشاره به کاستی‌ها، چالش‌ها و چشم‌اندازهای نگران‌کننده اقتصاد ایران، این سؤال را مطرح می‌کند که آیا آموزه‌های دینی و سیره عملی پیشوایان معصوم می‌تواند در این زمینه مشکل‌گشایی کند.

۵. نهاد مالی نامناسب و پیامدهای ناصواب آن دکتر حسین مرزبان

این مقاله، بانکداری اسلامی را عنوانی با مسئله برای بانکداری ایران بعد از انقلاب ندانسته، می‌نویسد: نهاد ایجادشده در بانکداری ایران تحت عنوان «بانکداری اسلامی بدون ربا» نه تنها به سیستم اسلامی حقیقی امکان بروز نداده، بلکه سیستم بانکی کشور را در یک مجموعه از قراردادهای پیچیده که هدفشان مخفی کردن قراردادهای ربوی منعقد است درگیر کرده، و فرایند ایجاد شده به‌خودی خود اسباب عدم کارایی در تحصیل اعتبارات را فراهم می‌آورد.

۶. شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول دکتر بیژن بیدآباد و عبدالرضا هرسینی

در این مقاله با استناد به تعریف مشخصی از ربا، ماهیت عملیات بانکی متداول و طبیعت ربوی یا غیرربوی بودن آن‌ها بررسی شده است.

۷. چه چیزی بانکداری اسلامی را به سوی استفاده از عقود مبتنی بر نرخ بهره ثابت سوق می‌دهد؟ دکتر کامران ندری

این مقاله می‌کوشد در چارچوب قرارداد مضاربه، توضیحی تئوریک برای مشاهدات تجربی بر این واقعیت بدهد که بانک‌ها در بانکداری اسلامی، به عقود مبتنی بر نرخ بهره قراردادی ثابت متمایل هستند.

۸. مقایسه جانیشینی پول در نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران دکتر محمد لشکری

نویسنده در این مقاله، دغدغه جانیشینی تدریجی پول خارجی به جای پول داخلی را دارد و آثار ناشی از آن را برشمرده و آماری از وضعیت پولی چند کشور اسلامی ارائه داده، و در پایان، برای جلوگیری از گسترش این پدیده، راهکارهایی را پیشنهاد کرده است.

۹. ویژگی‌های بازار بورس در اقتصاد ایران و در نظریه اقتصاد اسلامی

این مقاله ابتدا به مباحث نظری در مورد ویژگی‌های بازار بورس پرداخته و در بخش دوم، بازار بورس و ویژگی‌ها و شرایط آن را در ایران بررسی، و موانع سیاسی تحوّل و توسعه بازار سرمایه در ایران را بیان کرده است. در بخش سوم، ویژگی‌های بازار بورس در نظریه اقتصاد اسلامی و بازار سرمایه اسلامی را توضیح داده است.

۱۰. حوزه‌های فقهی و عرصه‌های کارشناسی بانکداری اسلامی

در این مقاله، ابتدا با استفاده از آیات و روایات و متون فقهی، احکام ثابت مباحث پول و بانکداری اسلامی استخراج و بیان می‌شود که معاملات بانکی و نظام بانکداری باید در چارچوب آن‌ها طراحی شوند؛ سپس با تبیین زمینه‌های کارشناسی، عرصه‌های متغیّر بانکداری ارائه می‌شود.

۱۱. انتفاع، معیار ناسازگاری نهاد بانک و نهاد قرض الحسنه

مقاله با این سؤال آغاز شده که آیا بانک می‌تواند به شکل مطلوب متولی نهاد قرض الحسنه نیز باشد؟ این نوشتار بر اساس معیار انتفاع، می‌کوشد نشان دهد که با توجه به زمینه‌های پیدایی، گسترش بانک‌های متعارف و نیز الگوهای بانکداری بدون ربا و حتی الگوی مطلوب و ایده‌آل آن‌ها بانک ماهیتاً یک نهاد انتفاعی است و نمی‌تواند از حداکثرسازی سود چشم‌پوشد.

۱۲. نقدی بر جایگزینی نرخ نسیه به جای نرخ بهره

برخی از محققان اقتصاد اسلامی جهت فاصله‌گرفتن از نرخ بهره، نرخ نسیه را به صورت بهترین جایگزین مطرح کرده‌اند. این مقاله در جهت نقد این راه‌حلّ است.

۱۳. راه‌های جبران ارزش پول در سپرده‌های بانکی از منظر فقه و اقتصاد

این مقاله، ابتدا تورّم و پیامدهای اقتصادی تورّم را بیان داشته و یکی از پیامدهای آن را کاهش ارزش پول دانسته است و راه‌حلّ ارائه شده بعضی از ققیهان در فروش نسیه پول و استفاده از شرط ضمن عقد را برای جبران این مشکل، از منظر فقهی نادرست، و در پایان خود، ۵ راه‌حلّ عملی موافق با شریعت اسلامی را پیشنهاد کرده است.

۱۴. بررسی مالیات‌های ثابت و متغیّر از جنبه عدالت در جامعه اسلامی

در حکومت اسلامی، اشخاص حقیقی متشرّع افزون بر مالیات‌های حکومتی، مالیات‌های ثابت (منصوص) اعّم از خمس و زکات را نیز می‌پردازند؛ در حالی‌که در همین کشورها، اشخاص حقیقی

غیرمسلمان فقط مالیات‌های حکومتی را می‌پردازند. این مقاله، پدیده پیشین را با عدالت اسلامی مغایر می‌داند و سه پیشنهاد برای برطرف شدن اختلاف پدید آمده در درآمد‌های افراد مسلمان و غیرمسلمان ارائه می‌دهد.

۱۵. امکان‌سنجی اجرای زکات در ایران (با بهره‌گیری از تجربیات کشورهای اسلامی) حجت‌الاسلام محمداسماعیل توسلی

این مقاله، یکی از دغدغه‌های نظام اسلامی را عدم اجرای عملی زکات بیان کرده و در همین جهت به احکام فقهی زکات نزد مذاهب پنجگانه اسلام می‌پردازد. در نتیجه‌گیری مقاله آمده است که آمارها شکاف عمیق بین زکات بالقوه که باید پرداخته شود و زکاتی که عملاً پرداخت می‌شود را نشان می‌دهد. علت این امر، عدم توفیق‌آمیز بودن سیستم‌های مدیریتی و اجرایی در اخذ عواید زکات بیان شده است.

۱۶. خمس از نظریه تا عمل محمدامیر نوری کرمانی

این نوشتار، تحقیقی میدانی است که نگارنده کوشیده است پارادوکس کارکردی دیدگاه سنتی را به تصویر کشد و به این سؤال پاسخ بدهد که آیا خمس همان‌طور که در آیات، روایات و منابع فقهی آمده، از ثروتمندان وصول و به نیازمندان پرداخت می‌شود یا به هر دلیلی، در انجام این وظیفه ناتوان بوده است.

علاوه بر مقالات مذکور هشت مقاله دیگر نیز جهت چاپ در مجموعه مقالات انتخاب گردید که عبارتند از:

۱. توازن اقتصادی از دیدگاه اسلام و عملکرد اقتصاد ایران
علی‌اکبر تاجری پدانی
۲. تحلیل مقایسه‌ای نقش بخش خصوصی در رشد اقتصادی ایران و نظریه اقتصاد اسلامی
حجت‌الله عبدالملکی
۳. مفاهیم و رویکردهای فساد مالی و الگوی مبارزه با آن در ایران
گروه مالی و اقتصادی اداره مطالعات و بازاریابی بانک رفاه
۴. سیستم تجهیز و تخصیص منابع در اقتصاد بدون سود
حجت‌الاسلام سیدحسین میرمزی
۵. ارزیابی عملکرد صنوق‌های قرض‌الحسنه در ایران و معرفی راهکارها و ابزارها
حجت‌الاسلام علی‌اصغر هادی‌نیا
۶. جبران کاهش ارزش پول در اقتصاد ایران، ارزیابی نظریه و کاربرد
دکتر سیدحسین میرجلیلی
۷. تحلیلی از مفاهیم بهره و سپرده‌گذاری در اقتصاد و نظریه اقتصاد اسلامی
دکتر رضا اکبریان
۸. پول، ربا و جبران تورم
دکتر لطفعلی حالی